

Володимир Гаюк, Яків Дубров

Зіткнення на перехресті розлому двох релігійних цивілізацій в Україні: 2013 р.

Пропонується спіральна інтерпретація цивілізаційної доктрини С. Гантінгтона та історичного простору Г. Кваші, на базі якої аналізується феномен протистояння й зіткнення Західної та Православної цивілізацій на перехресті розлому (Майдан Незалежності), а також робиться спроба прогнозування подальших подій.

Ключові слова: цивілізація, релігія, спіраль, перехрестя розлому, Євромайдан

Проблема ліній розлому та конфлікту цивілізацій при аналізі доктрини С. Гантінгтона про формування світового порядку в умовах протистояння цивілізацій¹ зачіпалася нами в роботах «Протистояння цивілізацій на релігійному ґрунті та український геополітичний шлях»² та «Матрична доктрина світового порядку, протистояння цивілізацій на релігійному ґрунті та український геополітичний шлях»³. У доповіді на XXVII Міжнародній конференції зі соціоніки (2011 р., Київ)⁴, базуючись на термінах і концепціях політичної психології А. Коестлера⁵, ми спробували в цих та психоінформаційних термінах і поняттях усвідомити вісім домінуючих світових цивілізацій, стрижневих держав та глобальної політики цих цивілізацій.

Логічно, що лінії розлому цивілізацій та конфлікти цивілізацій за С. Гантінгтоном ведуть нас до проблеми інтегральних типів згаданих восьми цивілізацій та побудови матриці «світового порядку» в термінах соціонічних кодів. В наших публікаціях подана матриця «світового порядку» як матриця міжцивілізаційних стосунків. При цьому використовувалося два типи стосунків, запропонованих С. Гантінгтоном, - більший рівень конфлікту та нижчий рівень конфлікту, які подані ним на схемі глобальної політики цивілізацій і нового регулювання.

У статті В. Гуленка подана функційна роль восьми цивілізацій⁶. При цьому кожній цивілізації ставиться у відповідність домінуюча психічна функція (чорна або біла) з восьми можливих, починаючи від чорної логіки (∇) і кінчаючи білою сенсорикою (,). Оскільки в статті не аргументовані та не подані інтегральні типи восьми цивілізацій, то міжцивілізаційні стосунки соціонічно не ідентифікуються, а лише аналізуються на рівні белетристики. Проте, не дивлячись на цю белетристику, автор твердить, що настала епоха переходу від квадри γ до квадри δ, внаслідок якого (переходу) вісім

цивілізацій об'єднуються в чотири «світи» - Західний євроатлантичний, Євразійський, Конфуціянсько-китайський, ісламський. При цьому чомусь автор посилається на теорію кватерніонів як на теорію стійких самовідтвірних систем, які буцім-то клонують себе в дещо дрібнішому масштабі. Тут проглядається деяка «надпретензійність» автора щодо знання «теорії кватерніонів», якої не існує, а лише існує алгебра кватерніонів Гамільтона як один з варіантів лінійної алгебри вимірності 4 над полем дійсних чисел. Ця алгебра є асоціативним некомутативним тілом, елементи якого називаються кватерніонами. З огляду на попереднє актуальним є питання ідентифікації інтегральних типів восьми цивілізацій з метою визначення рівня конфліктності між цивілізаціями, питання ліній розлому й розколу цивілізацій та держав, питання цілей та заходів для усунення ліній розлому й міжцивілізаційних зіткнень тощо.

1. Цивілізації, релігії та міжцивілізаційні стосунки. Під цивілізацією ми розуміємо певне поєднання еколого-економічної ніші (еконіші), суперетносу (антропосфери) як сукупності етносів (етнічної системи), які пов'язані (як в просторі, так і в часі) єдиною спільною еконішою й виявлені в історії як цілісність, та суперетосу як взаємозв'язаної сукупності етносів тих етносів, що творять даний цивілізаційний суперетнос. Наведене означення цивілізації є певним узагальненням нашого означення нації (див., наприклад⁷). Очевидно, що три складові цивілізації інтегруються в системну цілісність за допомогою цивілізаційного егрегору, який є узагальненням національного егрегору.

Після аналізу цивілізаційних процесів як з погляду глобалізації та антиглобалізації, так і з погляду формування універсальної цивілізації, С. Гантінгтон доходить до висновку, що існує вісім найважливіших цивілізацій – західна, конфуціянська, ісламська, індуїстська, латиноамериканська, японська, православна й, можливо, африканська. Всі названі цивілізації природнім чином відрізняються еконішою та суперетносом. Основна різниця між цивілізаціями криється в суперетосі. Тому однією з визначальних характеристик більшості цивілізацій є релігія, оскільки великі релігії – це опори, на які опираються великі цивілізації. З п'яти світових релігій чотири – християнство, іслам, індуїзм і конфуціянство – пов'язані з п'ятьма світовими цивілізаціями. Що ж торкається буддизму, то він не є основою буддистської цивілізації, оскільки буддизм, як іслам і християнство, розділилися на дві великі течії. Дійсно, починаючи з першого століття нашого часу один з напрямів буддизму (магаяна) був експортований до Китаю, а потім до Кореї, В'єтнаму та Японії й був різною мірою прийнятий та асимільований місцевими культурами (в

Китаї, наприклад, в формі конфуціянства та даосизму) або заборонений. Християнство ж у формі католицизму й православ'я стало основою трьох цивілізацій – західної, латиноамериканської та православної. Як зазначає С. Гантінгтон, більшість провідних вчених не визнають існування окремої африканської цивілізації, оскільки не існує релігії, яка б об'єднувала африканський континент, бо північ Африки та її східне узбережжя належать до ісламської цивілізації, а на південь від Сахари європейський імперіялізм приніс із собою західне християнство. Тим більше, що в усій Африці ще існує сильна племінна ідентифікація, хоча серед африканців швидко зростає відчуття африканської ідентичності, й, схоже, Африка «вниз» від Сахари (субсахарська) може стати окремою цивілізацією, ймовірно, з ПАР у ролі стрижневої держави⁸.

На думку С. Гантінгтона, стосунки між цивілізаціями вже пройшли дві фази й зараз перебувають у третій. Це пов'язано з тим, що впродовж більше ніж трьох тисячоліть після появи цивілізацій контактів між ними за окремими винятками або не існувало взагалі, або ж вони були обмеженими чи періодичними й напруженими. Суть цих контактів добре виражається словами, які використовуються істориками для їх опису: «випадкові зустрічі». Цивілізації були розділені часом і простором, тобто еконіші цивілізацій не перетиналися, а це означає, що суперетноси та суперетноси також не перетиналися. Найдраматичніші й найзначніші контакти між цивілізаціями відбувалися тоді, коли люди з однієї цивілізації підкорювали, знищували або поневолювали народи (етноси) іншої. Цей факт можна пояснити тим, що до складу суперетносів конфліктувальних цивілізацій входять конфліктні між собою етноси.

Європейське християнство як окрема Західна цивілізація почало складатися у восьмому-дев'ятому століттях. Проте, впродовж декількох сотень років вона за рівнем свого розвитку тягнулася позаду багатьох інших цивілізацій. Китай, ісламський світ і Візантія між восьмим і одинадцятим століттями далеко випереджали Європу за обсягами накопиченого багатства, розміром території, військовою потужністю, а також за рівнем художніх, літературних і наукових досягнень. Однак між одинадцятим й тринадцятим століттями європейська культура стала бурхливо розвиватися, чому сприяло прагнення й систематичне засвоєння відповідних досягнень розвинених цивілізацій – ісламу та Візантії, а також пристосування цієї спадщини до особливих умов та інтересів Заходу. Східна межа Західної цивілізації стабілізувалася й надовго залишилася без значних змін. На думку С. Гантінгтона, Захід завоював світ не через перевагу своїх ідей, цінностей або релігії (до якої навернулися лише нечисленні представники

інших цивілізацій), а радше завдяки кращому вмінню використовувати організоване насильство. З другого боку, виникнення міжнародної системи з домінуванням Заходу було другим важливим етапом розвитку глобальної політики за весь час після 1500 року.

У двадцятому столітті сформувалася мультицивілізаційна система, в якій стосунки між цивілізаціями перейшли від фази, що характеризується односпрямованим впливом однієї цивілізації на всі інші, до етапу інтенсивних, безперервних і різноспрямованих взаємостосунків між усіма цивілізаціями. Характерні риси попередньої ери міжцивілізаційних стосунків почали зникати. Таким чином, по-перше, завершилася «експансія Заходу», й почалося «повстання проти Заходу». Переставши бути просто об'єктами створюваної Заходом історії, не-західні суспільства швидко ставали рушійними силами й творцями як своєї власної, так і західної історії. По-друге, в результаті цих змін міжнародна система вийшла за рамки Заходу й стала мультицивілізаційною. До кінця XX століття Захід перейшов від фази воюючої держави, як етапу розвитку цивілізації, до фази універсальної держави. Ця фаза все ще не завершилася, оскільки країни Заходу складаються з двох напівуніверсальних держав в Європі і Північній Америці. Універсальні держави попередніх цивілізацій – імперії. Проте оскільки демократія є політичною формою західної цивілізації, універсальна держава, що зароджується є не імперією, а об'єднанням федерацій, конфедерацій, міжнародних статутів й організацій. Захід породив всі основні політичні ідеології (лібералізм, консерватизм, націоналізм тощо), проте не породив ні одної основної релігії. Всі основні світові релігії народилися в незахідних цивілізаціях і в більшості випадків раніше, ніж західна цивілізація. В міру того, як світ відходить від панування Заходу, зводяться нанівець ідеології, що втілюють пізню західну цивілізацію, а на їх місце приходять релігійні та інші культурні форми ідентифікації, які пов'язані зі суперетосом цивілізацій. Таким чином, місце внутрішньоцивілізаційного зіткнення політичних ідей, породженого Заходом, зараз займає міжцивілізаційне зіткнення культур і релігій.

З означення цивілізації випливає, що цивілізаційний процес або еволюція (чи розвиток) цивілізації в часі включає в себе не тільки розвиток еконіші (географічної території, екологічного середовища, економіки тощо), суперетносу (мова, освіта, добробут тощо), суперетосу (релігія, культура тощо), а й їх сумісний розвиток в просторі й часі. Що ж до простору-часу (хронотопу), то він є складовою частиною еконіші, оскільки без простору й часу не може існувати як еконіша, так й інші складові цивілізації.

Очевидно, що кожна цивілізація повинна мати певні просторові (географічні) та часові (історичні) межі. Однією з найповніших й найпереконливіших меж є велика історична лінія (а точніше, смуга), що існувала впродовж століть і відділяла західних християн від мусульман та представників православ'я. Її існування пов'язане з минулим часів розмежування Римської імперії в четвертому столітті й створення Священної Римської імперії в десятому. Приблизне розташування лінії (смуги) майже не мінялося щонайменше впродовж п'яти століть. На думку С. Гантінгтона, розпочинаючись на півночі, вона тягнеться вздовж теперішніх кордонів між Фінляндією та Російською Федерацією (РФ), між Балтійським державами (Естонія, Латвія, Литва) та РФ, через західну Білорусь, через Україну, відділяючи її греко-католицький Захід від православного Сходу, через Румунію, розмежовуючи Трансільванію з угорським населенням католицького віросповідання й решту країни, й через колишню Югославію вздовж кордонів між Словенією й Хорватією та іншими республіками. На Балканах ця лінія безумовно збігається з історичним розмежуванням між Австро-Угорською та Оттоманською імперіями. Це – культурна межа Європи, а в світі після «холодної війни» ще й політичний та економічний кордон Європи та Заходу, відповідно до якого не тільки Сербія, Боснія, Чорногорія, Македонія, Албанія, Косово, а й Болгарія, Греція й Туреччина не належать католицькій Європі. Таким чином, цивілізаційна парадигма дає чітку й повну відповідь на запитання, яке постало перед західними європейцями: де закінчується Європа? *Європа закінчується там, де закінчується західне християнство й починається іслам та православ'я.* Це саме та відповідь, яку хочуть чути західні європейці та яку вони в переважній більшості впівголоса підтримують і під якою відверто підписалися численні інтелігенти та політичні лідери. Ідентифікація Європи із західним християнським світом забезпечує чіткі критерії доступу нових членів у Європейські організації. Європейський Союз – найважливіше об'єднання Заходу у Європі, й розширення його членства продовжилося до 1994 року зі вступом західних за своєю культурою Австрії, Фінляндії та Швеції.

Логіка існування цивілізацій диктує такий самий підсумок розширення членів НАТО. Відомо, що у світі після «холодної війни» НАТО є організацією, яка несе відповідальність за безпеку західної цивілізації. Проте навесні 1994 р. Європейський Союз прийняв рішення виключити можливість членства всіх колишніх радянських республік, окрім держав Балтії. Якщо збільшення ЄС та НАТО буде обмежене країнами, які історично були частиною західного християнського світу, це гарантує

РФ, що воно не пошириться на Сербію, Болгарію, Румунію, Молдову, Білорусь та Україну. Проте таке обмеження порушено й порушується, зокрема, для Болгарії й Румунії. Відомо, що Греція, яка не є західною країною, належить до НАТО та ЄС, а Туреччина є членом НАТО й подала на членство в ЄС. І хоча Греція не належить до світу західної цивілізації та все ж залишається колискою класичної цивілізації, яка стала важливим джерелом для цивілізації Західної. В своєму протистоянні з турками греки історично вважають себе прапороносцями християнства. На відміну від сербів, румунів чи болгар історія греків тісно переплітається з історією Заходу. При цьому Греція залишається винятком, православним аутсайдером у західних організаціях. Греція була бідніша за інших членів ЄС і НАТО й нерідко вибирала напрямки економічної політики, які виглядали як знуцання над стандартами Брюсселя. Її поведінка обурювала членів ЄС, а високопосадовці Західної Європи в приватному порядку вважають її членство помилкою. Особливо рельєфною стала конфліктність православної Греції та католицького ЄС в фінансово-економічній сфері в 2011 р., коли Греція опинилася на грані фінансово-економічного дефолту, що стало надзвичайно небезпечним як для євро, так і для економічної стабільності самого ЄС.

2. Спіральне подання історичної шкали Г. Кваші. В книзі «Теорія війн» Г. Кваша розглядає поняття історичного простору, під яким розуміється простір з трьох світів, кожний з яких розвивається згідно зі своїм автономним ритмом. Г. Кваша пише, що історичний простір можна вважати триєдиним та чотиристадійним. При цьому триєдність історичного простору подана в чергуванні економічних, політичних та ідеологічних періодів (12-літь) та в існуванні трьох світів, що дотримуються трьох різних ритмів. Він вважає, що так званий Захід живе й розвивається в економічному ритмі, так званий Схід живе в ідеологічному ритмі. Крім того, існує ще світ імперії, що живе в імперському ритмі відповідно. Чотиристадійність – це, власне кажучи, чергування чотирьох 36-літь (фаз), в яких кожний цикл послідовно проходить всі етапи свого розвитку від невиразного зародження до їх повноважної реалізації. При створенні історичної шкали необхідно, на думку Г. Кваші, базуватися на 4-річному ритмі, спільному для всіх держав і народів (на нашу думку, держав і народів певних цивілізацій), оскільки 4-ритмічний ритм (також, на думку Г. Кваші) – це своєрідний розчин, з якого при певних умовах викристалізувалися неперервні за фазами (1, 2, 3, 4 і знову 1, 2, 3, 4) стрічки Західного й Східного ритмів (на нашу думку, зокрема, Західної та Православної цивілізацій), а також ізольовані Імперські (на нашу думку, політичні) 144-річчя. Сам по собі 4-річний ритм

для викладу матеріалу за циклами та ритмами не потрібний, оскільки 4-річчя дуже коротке для великої історії. Проте створений на основі 4-річчя календар потрібен для максимально точного позначення революційних і переломних «відсічок». Війни йдуть набагато швидше, ніж історія. Для історичних «подвижок» (рухів) потрібні десятиріччя, іноді століття, для військових звершень буває достатньою пара років, а іноді й декількох місяців. В книзі Г. Кваші «Теория войн» наведено календар для дев'яти останніх століть, проте легко може бути продовжений в обидва боки. Якщо до 25 пункту історичного календаря ХІІ-ХХ ст. додати 26 пункт, який пов'язаний вже з 21 століттям, 2009 р. в стовпець роки Ідеологічних рішень, 2013 р. в стовпець Політичних рішень, 2017 р. в стовпець Економічних рішень, то ці дати нам будуть потрібні далі. Як зазначалося вище, 4-річний ритм і подані в календарі відсічки, є спільними для всього людства, проте для позначення меж (рамок) ритмічного проходження кожної окремо взятої держави (а точніше, цивілізації) по фазах (36 років) і періодах (12 років) необхідно для початку визначити належність даної держави до тієї чи іншої цивілізації в розумінні С. Гантінгтона та світу в сенсі Г. Кваші.

Для того, щоб підкреслити основну суть концепції Г. Кваші, наведемо наступну цитату з його книги. «Якщо ми впевнені в тому, що держава дотримується ритміки Сходу, то датувати його періодику ми можемо тільки через роки ідеологічних рішень. Якщо держава дотримується ритміки Заходу – тільки через роки Економічних рішень. Якщо перед нами Імперська держава, то нам необхідно чітко й однозначно виділити сам Імперський цикл тривалості в 144 роки, позначаючи межу цього циклу через роки Політичних рішень. У випадку з Імперським циклом необхідно ще врахувати його попередника й послідовника, тобто Західний або Східний цикл, а також позначити Зони технічного переходу довжиною, як це зовсім зрозуміло, або 4 років, або 8 років. Якщо ж взяти перехід від Сходу до Імперії або перехід від Імперії до Заходу, то Зона технічного переходу триває 4 роки»⁹. З цієї цитати випливає, що автор заангажований Російською імперією та російським імперським мисленням. В своїй монографії він розглядає на глобальному рівні тільки російські та англійські цикли, а далі аналізує першу, другу, третю й четверту Росію. Що ж до англійських циклів, то він розглядає третю й четверту Англію. Серед історичних імперій ісламу згадуються Туреччина та Іран. Низку історичних держав (Литва, Іспанія, Швеція, Прусія, Франція, Австрія, Німеччина, США, Японія, Китай, Ірак) він називає тоталітарними двійниками. Більше того, як яскравий представник російського шовінізму, він не згадує, як одну з найбільших в свій час європейських держав – Київську Русь, не говорячи вже про козацьку українську гетьманську республіку.

А чому Г. Кваша не згадує про Київську Русь? А тому, що він вважає, що Київська Русь - це перша Росія. Це звичайна шовіністична та історична фальсифікація, оскільки Росія як така виникла в час імперії Петра I за підказом Ф. Прокоповича. До того існувало Московське царство, яке сформувалося в час трансформації Київської Русі в Галицько-Волинське королівство в XII ст. та формування Литовсько-Української держави. Книга Г. Кваші, яка є спробою побудови теорії війн як певної компоненти майбутньої теоретичної історії, була опублікована в 2011 р. За 5 років до цього в 1996 р. вийшла книга С. Гантінгтона, в якій подано «... блискучий аналіз сучасного клімату й майбутніх можливостей мінливої політичної культури світу, де «цивілізації» прийшли на зміну державам та ідеологіям і стали рушійною силою сьогоднішньої глобальної політики». Для Г. Кваші цієї книги не існує, а лише існує його заключна теза книги: «... вистоїть Росія, з її практично невичерпними резервами, а отже, вистоїть світ. А втім, це буде «Русский мир» ...». І тут відчувається російський імперський шовінізм. Правда, це не означає, що в книзі Г. Кваші немає позитиву, особливо, в плані побудови теоретичної історії. В цьому контексті досить плідною є ідея історичного простору, який є сутнісно тривимірним з компонентами економіки, політики та ідеології, кожна з яких структурується в часі на 4-ритми, 12-періоди, 36-фази та 144-цикли.

Ритми, періоди, фази та цикли Г. Кваші, які мають місце з певною різницею для трьох сутнісних компонент, можуть бути подані у вигляді трьох тричасових спіралей, тобто тривимірних часових спіралей. Кожна з цих спіралей будується як узагальнена спіраль вищого порядку (надспіраль), під якою розуміється спіраль, що побудована на спіралі, що в свою чергу являє собою спіраль і т. д. Спіралі вищого порядку можна будувати двома шляхами¹⁰. Один із цих шляхів полягає в побудові звичайної спіралі, на базі якої будується спіраль другого порядку або спіраль на спіралі (спіраль спіралі). Спіраль третього порядку будується на спіралі другого порядку й фактично є «спіраллю спіралі спіралі». Цей процес може продовжуватися як завгодно довго до одержання спіралі потрібного порядку. У відповідності з цим алгоритмом в нашому випадку ми будуємо спіраль першого порядку, часові інтервали між звоями якої будуть рівними 4-м рокам (ритми), далі на цій спіралі будується спіраль другого порядку, часові інтервали між звоями якої дорівнюють 12-м рокам (періоди), спіраль третього порядку будується на спіралі другого порядку зі своїми звоями з інтервалами в 36 років (фази) й, нарешті, спіраль четвертого порядку будується на спіралі третього порядку зі звоями, віддаленими між собою в 144 роки. Таким чином, історичний простір, частинним випадком якого є модель трьох

світів-компонент Г. Кваші та наша трикомпонентна модель цивілізації з компонентами еконіші, суперетносу (антропосфери) та суперетосу, в часовому (динамічному) плані ідентифікується трьома спіралями, кожна з яких моделює час своєї компоненти. З другого боку, всі ці три спіралі можна певним чином сумістити, одержуючи при цьому деякий «сумісний пучок» трьох спіралей. Перша спіраль для першої сутності-компоненти (економіки чи еконіші) починається з певної ініціальної часової точки, друга спіраль (політики, суперетносу) зміщена на 4 роки, третя (ідеології, суперетосу) – на 8. Ці спіралі розходяться, зберігаючи свою індивідуальність. Подання історичної шкали у вигляд спіралей підкреслює неперервність, а не дискретність часу, оскільки дискретний час – це певна часова апроксимація, яка не обов'язково є точною. Що ж торкається історичного простору в сенсі Г. Кваші та цивілізації в нашому розумінні, то для того, щоб вони були цілісностями, необхідний механізм поєднання їхніх трьох компонент – егрегор. У випадку історичного простору – це буде історико-просторовий егрегор, а у випадку цивілізації – це цивілізаційний егрегор. Таким чином, егрегор відображає три компоненти простору чи цивілізації в системну цілісність – простір або цивілізацію відповідно.

Вчення про егрегори та їх види подано в книзі В. Шмакова¹¹, де автор під егрегором розуміє органічну сукупність свідомостей всіх членів. Мені здається, що адекватніше замість терміну «органічний» вжити сучасний термін «синергетичний». А далі він підкреслює, що егрегор не є ідеєю, а більш чи менш органічним зв'язуванням деякої системи ідей з конкретними феноменальними умовами та їхніми закономірностями. Оскільки релігія є центральною, визначальною характеристикою цивілізації, то, враховуючи суть поняття егрегору, можна вважати, на нашу думку, що цивілізаційним егрегором є релігія. Тому для визначення міжцивілізаційних стосунків основних цивілізацій потрібно ідентифікувати соціонічно- психологічний тип релігії, яка властива тій чи іншій цивілізації.

Перша спроба ідентифікації соціонічних типів восьми цивілізацій за С. Гантінгтоном була зроблена В. Гуленком в уже згадуваній статті¹². При цьому він розглядає функційні характеристики цивілізацій, які полягають у визначенні ролей згаданих цивілізацій в глобальному поділі праці, а також яким соціонічним функціям відповідають перераховані ним цивілізації в «максимальному» соціоні. Отже, за В. Гуленком західна цивілізація як найорганізованіша, а також технологічна й динамічна репрезентує функцію ділової (чорної) логіки $\forall$; конфуціянська цивілізація як найдисциплінованіша, чітка й шануюча єрархію – функцію структурної (білої) логіки $\emptyset$; ісламська цивілізація з її збудливістю й схильністю

до війни проти «невірних» - функцію вольової (чорної) сенсорики +; православна цивілізація з її пошуками особливого шляху – функцію інтуїції можливостей (чорної інтуїції)); індуїстська й буддистська з їхньою самозанурюваністю й мудрістю виражає в соціоні функцію інтуїції часу (білої інтуїції) *; латиноамериканська з її запальними ритмами та експресією є носієм функції етики емоцій (чорної етики) -; японська (за В. Гуленком - тихоокеанська) цивілізація з її відданістю групі виражає функцію етики відношень (білої етики) .; на долю найслабшої в списку С. Гантінгтона, але найприроднішої африканської (язичницької) цивілізації припадає функція сенсорики відчуттів (білої сенсорики) ., Таким чином, В. Гуленко при соціонічній ідентифікації цивілізації ігнорує релігію як одну з основ цивілізаційного егрегору. В нашій роботі була зроблена спроба соціонічної ідентифікації західного християнства, російського православ'я, мусульманства та юдаїзму. Після певного аналізу ми прийшли до висновку, що західне християнство (католицизм) став носієм типу етико-інтуїтивний інтроверт (ЕІ) .), мусульманство – сенсорно-логічний екстраверт (СЛЕ) +0, російське православ'я – інтуїтивно-етичний інтроверт (ІЕІ) *- . Таким чином, між західним християнством та мусульманством мають місце конфліктні стосунки, а між російським православ'ям та мусульманством – дуальні стосунки. Останнє є дещо дивним і, на нашу думку, не відповідає реальності. І тут виникає питання, чи тільки один релігійний егрегор характеризує цивілізацію? Очевидно, що ні. На допомогу може прийти поняття стрижневої держави С. Гантінгтона, під якою розуміється держава, що може виконувати функцію впорядкування в тій чи іншій цивілізації завдяки тому, що держави-члени цивілізації сприймають її як культурного в широкому розумінні родича. Цивілізація – це сім'я в її найширшому розумінні, а ключові держави подібно до старих членів родини забезпечують своїм родичам як підтримку, так і дисципліну. За відсутності подібної спорідненості здатність більш впливової держави розв'язувати конфлікти та встановлювати порядок в своєму регіоні обмежена. Більше того, якщо цивілізації позбавлені стрижневих держав, проблема забезпечення порядку в межах самих цивілізацій чи порядку переговорів між ними загострюється. З другого боку, якщо стрижневі держави існують, вони є центральними елементами нового міжнародного порядку в розумінні С. Гантінгтона, що ґрунтується на цивілізаціях. На нашу думку, стрижневі держави в кожній цивілізації можуть змінюватися в часі в тому розумінні, що замість однієї стрижневої держави з'являється інша стрижнева держава, як ставалося в західній цивілізації (напр., Франція Наполеона, Австро-Угорщина, Німеччина Гітлера тощо). З попереднього випливає, що цивілізаційний

егрегор має дві компоненти: релігійну та стрижнево-державну. Тому ми в нашій роботі¹³ не виділяючи ці дві компоненти в цивілізаційному егрегорі, російське православ'я віднесли до типу, якій тотожній інтегральному типові російського етносу як носія державної влади РФ. Очевидно, що це не означає зміни інтегрального типу християнства й, зокрема, західного християнства (католицького та греко-католицького).

3. Геополітичний феномен зіткнення в 2013 р. двох релігійних цивілізацій в Україні на перехресті розлому. Як впливає з попереднього, в період історії, який щойно настав, основними стають не міжнародні й міждержавні, а міжцивілізаційні стосунки. В найближчій перспективі вони будуть напруженими і досить часто конфліктними. С. Гантінгтон справедливо твердив, що найзначніші конфлікти майбутнього розгорнуться вздовж ліній розлому між цивілізаціями. Цивілізації не схожі за своєю історією, мовою, культурою, традиціями й, що найголовніше, релігії. Люди різних цивілізацій по-різному дивляться на відношення між Богом і людиною, індивідом і групою, громадянами і державою, батьками й дітьми, чоловіком і дружиною, мають різні уявлення про співвідносну значущість прав і обов'язків, свободи й примусу, рівності та ерархії. Ці відмінності створювалися століттями. Вони не зникнуть в найближчому майбутньому. Вони фундаментальніші, ніж відмінності між політичними ідеологіями й політичними режимами. Очевидно, відмінності не обов'язково передбачають конфлікт, а конфлікт не обов'язково означає насилля. Проте на протязі століть найзатяжніші й криваві конфлікти породжувалися саме відмінностями між цивілізаціями. Ці попередні декілька рядків узгоджуються з поглядами С. Гантінгтона.

Незважаючи на те, що С. Гантінгтон прогнозує конфлікти між цивілізаціями вздовж ліній розлому, в дійсності найрадикальніші конфлікти стаються не вздовж всієї лінії розлому, а в певних точках цілої смуги розлому. Яскравим прикладом такої точки є київський Майдан Незалежності, який став перехрестям розлому двох релігійних цивілізацій. Явно чи неявно в цьому перехресті зацікавлена й мусульманська цивілізація, яка в концентрованому вигляді розташована в Криму, а в розсіяному вигляді поширена по всій Україні й, зокрема, в Києві. Доторкнулися до цього перехрестя також представники юдаїзму як нечисленної та досить амбітної, але чужої для двох християнських цивілізацій релігійної групи. Та й Майдан Незалежності, який був центром українських протестів, починаючи від голодування студентів на граніті в 1990 р., через Україну без Кучми тощо, а далі через Помаранчеву революцію й, нарешті, Євромайдан, став не тільки символом, а й енерго-психологічним стимулом, який сконцентрований на перехресті Хрещатик-Майдан Незалежності. А Хрещатик та його

перехрестя існує десятки століть! Таким чином, проблема відносин Сходу й Заходу виникла не в наші часи, не в роки незалежності й тим більше не в ході виборів. Більше того, проблема Схід-Захід дуже тісно кореспондується насамперед з цивілізаційною специфікою нашої держави.

В чому ж виражається різниця між Сходом і Заходом України? Очевидно, перш за все ця різниця криється в духовній сфері, а особливо, в релігійних поглядах. Справа в тому, що три галицькі області (Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська) в релігійному плані є носіями переважно греко-католицької церкви, яка як і всі християнські церкви католицького спрямування західної цивілізації підпорядковані Ватикану. Та й ті християнські конфесії (київського патріархату, автокефальна, московського патріархату), які розташовані на Заході України, набрали певної західної орієнтації та толерантності. Більше того, досить яскрава західна орієнтація переважає в Рівненській, Закарпатській та Чернівецькій областях. До цих областей поступово приєднується й Волинська область. Досить сильну прозахідну орієнтацію формує римо-католицька церква в Житомирській, Київській, Вінницькій та Хмельницькій областях. Що ж до Києва, то тут особливу роль зіграв факт перенесення релігійного центру греко-католиків зі Львова до Києва та побудови на лівому березі Дніпра досить імпазантного та величного храму. На правому березі Дніпра функціують принаймні два греко-католицькі храми, один з яких – на Аскольдовій могилі. Цей факт, а також інтерв'ю Л. Гузара та блаженнішого Святослава Шевчука зіграли велику роль в формуванні ідеологічних принципів Майдану. Поступове поширення греко-католицької церкви, яка репрезентує західну цивілізацію, на Схід доповнюється психо-інформаційним поширенням певних символів Галичини та його міфічного П'ємонту – Львова. До цих символів можна віднести не тільки синьо-жовтий прапор, а й червоно-чорний, а також традиційні гасла націоналістів ОУН та УПА – «Слава Україні!», «Героям Слава!», «Слава Нації!», «Смерть ворогам!», які використовуються не тільки на Майдан, а й на футбольних полях і Сходу, і Заходу. Природним засобом спілкування стає українська мова, особливо на Майданах в Центрі, на Сході, Півдні і навіть в Криму.

На відміну від Заходу цивілізаційна парадигма Сходу не має стійкого поширення на Захід. Більше того, цивілізаційна парадигма Сходу – московське православ'я, Євроазійський та Митний союз і надутопійні ідеї відновлення колишньої «імперії зла» - набула сміхотворного та анекдотичного вигляду. Досить жалюгідним як духовно, так і психологічно, а особливо, креативно виглядав майдан захисту Президента, уряду та партії регіонів (антимайдан) в порівнянні з Хрещатицьким Майданом

Незалежності. В духовному плані не було ні молитви, ні української пісні, ні тим більше Гімну України. В психологічному плані не було ні одного гасла солідарності на зразок «Слава Україні!», «Банду геть!», «Разом – сила!» тощо. В креативному плані антимайдан – це була пустка, ніякої самоорганізації, ніякої художньої творчості тощо. Жалюгідні спроби деяких антимайданних протестувальників сформулювати ідею, заради якої вони зібралися, виглядали пустопорожніми, а досить часто нетверезими. Отже, антимайдан – це не протестувальники від імені православної цивілізації, а в більшості – це «проплачені фарисеї» й перелякані бюджетники. Таким чином, Майдан – це добровільні ідейні протестувальники, які виражають інтереси Західної цивілізації в той час, як антимайдан – це недобровільні та неідейні протестувальники, які не виражають інтереси православної цивілізації. З цього можна зробити логічний висновок, що врешті-решт переможе Майдан як борець за українські національно-західні цінності.

4. Про можливі цілі та заходи для усунення ліній розлому і міжцивілізаційних зіткнень. В низці наших робіт¹⁴ аналізувалося декілька релігійно-духовних, державотворчих та ідеологічних феноменів, які тим чи іншим чином можуть бути використані при розробленні заходів, орієнтованих на усунення ліній розлому та міжцивілізаційних зіткнень. До них можна віднести феномен і концепцію українського релігійного етніцизму, доктрину Третього Українського Гетьманату, субетнічний адміністративно-територійний поділ України¹⁵, український козацький націоналізм¹⁶, а також близькі до них код української нації та український економічний код¹⁷. Цілі та заходи, які впливають з названих феноменів, можуть бути впроваджені в досить різні часові терміни. Так, для запровадження етнічної релігії (язичництва) потрібні сотні років, для побудови Третього Українського Гетьманату – декілька десятків років, стільки ж десятків років потрібно для реалізації субетнічного поділу України, що ж до організаційного формування українського козацького націоналізму, то тут також потрібен приблизно з десяток років.

При імплементації попередніх цілей та заходів потрібне обов'язкове врахування як коду української нації, так і відповідного економічного коду. Очевидно, що й етнічна релігія, й субетнічний поділ України, й козацький націоналізм, і Третій Український Гетьманат з врахуванням коду нації та економічного коду можуть досить суттєво «розмити» лінію розлому. З другого боку, ця імплементація веде фактично до «перезаснування» за термінологією О. Романчука всієї України¹⁸.

Перезаснування – це антитеза перезавантаженню, оскільки й народні депутати, й українські політики, й політологи, й журналісти та й інші раз

у раз наголошують на потребі «перезавантаження держави». Комп'ютерні експерти знають технологію й справжню суть терміна «перезавантаження» - reboot (перезапуск, перезавантаження). Мова йде про рестарт (перезапуск) комп'ютера через перезавантаження операційної системи, тобто перезапис з вінчестера в оперативну пам'ять комп'ютера незіпсованої версії раніше записаної на диск (проінстальованої) операційної системи. При цьому сама операційна система жодних змін не зазнає. А це означає, що лише перезавантаження неефективної соціально-економічної та політичної системи в жодному разі не поліпшить її якості. Ті, хто вдається до помилкових сентенцій («перезавантаження держави»), мають чітко усвідомити, що реальність потребує не «перезавантаження» України, а її перезаснування – кардинальної зміни «операційної системи». Адже, в нашому випадку змінюється система державної влади, адміністративний поділ, економічна система, релігія та політична ідеологія.

Виникає зовсім нериторичне питання: чому ми акцентуємо на перезаснуванні України в напрямі Гетьманської Республіки? Це пов'язано, на нашу думку, з тим, що поряд з відомими історичними світовими цивілізаціями, які сформувалися та існували в еконіші України (мізинська, трипільська, скіфська, русько-православна), українська козацька цивілізація (саме цивілізація, на нашу думку) є найновішою й перспективною цивілізацією. І хоча козацька цивілізація порівняно молода (приблизно 500 років), вона досить стійка в протистоянні з іншими цивілізаціями. Проте найтрагічнішим було протистояння з русько-православною цивілізацією, яка після 600-700-річного існування перетворилася в російсько-православну цивілізацію, що стала агресивно нищити козацьку цивілізацію й, нарешті, руками Катерини II в 1775 р. знищила центр козацької цивілізації – Запорізьку Січ. Проте архетип Запоріжжя, Січі, козацтва, а отже, козацької цивілізації жеврів, а часами вибухав. Один із таких вибухів стався в 1918 р., коли була створена Друга Гетьманська Республіка під керівництвом гетьмана П. Скоропадського, яка протрималася біля 8-ми місяців, не дивлячись на підтримку німецьких військ. А далі, в 90-х роках ХХ ст. почалося бурхливе відродження українського козацтва в різних формах громадських організацій. Про потужну силу української козацької цивілізації, козацтва як майбутньої державної верстви в справі побудови Третьої Гетьманської Республіки, зокрема, свідчать наступні монографії про козацьку республіку та козацтво взагалі¹⁹. Проте, не дивлячись на відродження в ХХ ст. української козацької цивілізаційної парадигми та голосну акцентацію в Державному Гімні України, що прозвучав на Євромайдані в Києві в 2013 р. на рівні «гінесовського світового рекорду », слів «.. і покажем, що ми,

браття, козацького роду! ... », стан козацтва в ХХІ ст. в Україні має досить жалюгідний вигляд, оскільки існує десятки, а можливо, й сотні різноманітних громадських козацьких організацій, однак поки що не сформувалася цілісна Всеукраїнська козацька структура, яка б переборола стару українську хронічну хворобу «Де два українці, там три гетьмани»²⁰.

- ¹ Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. – Львів. – 2006. – 474 с.
- ² Дубров Я. Протистояння цивілізацій на релігійному ґрунті та український геополітичний шлях. // Ставропільські філософські студії. – в. 6. - Львів. – 2012. – С. 236-250.
- ³ Дубров Я., Гаюк В. Матрична доктрина світового порядку, протистояння цивілізацій на релігійному ґрунті та український геополітичний шлях. // Історія релігій в Україні. – кн. II. – Львів,- 2012. – С. 274-287.
- ⁴ Дубров Я., Фарович Л. Матрична доктрина світового порядку та соціонічний код: попередній аналіз проблеми. – Доповідь на ХХVІІ Міжнародній конф. зі соціоніки. Київ, 17-22 вересня 2011 .
- ⁵ Глаголева Э. Эстетика антиразума. – М. – 1978. – 128 с.
- ⁶ Гуленко В. В. Эпоха цивилизаций: рождение в муках. // Соционика, ментология и психология личности (СМПЛ). – 2012. - №5. – С. 40-46.
- ⁷ Дубров Я. О. Вектор української національної ідеї та український націоналізм. // Форум. – 2002. - №2. – С. 52-90.
- ⁸ Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. – Львів. – 2006. – 474 с.
- ⁹ Кваша Г. Теория войн. –М. – 2011. – 383 с.
- ¹⁰ Дубров Я. А. Тривременная спираль эволюции. – СМПЛ. – 2006. - №3. – С. 72-82.
- ¹¹ Шмаков В. Закон синархии и учение о двойственной иерархии монад и множеств. – Киев. – 1994. – 320 с.
- ¹² Гуленко В. В. Эпоха цивилизаций: рождение в муках. // Соционика, ментология и психология личности (СМПЛ). – 2012. - №5. – С. 40-46.
- ¹³ Дубров Я. Переклик тисячоліть. Різні погляди на український релігійний процес: ретроспектива, сучасність, перспектива. // Форум.- 2001. - №1. – С. 51-61.
- ¹⁴ Дубров Я. Концепція країв-соціополісів в стратегії випереджувального розвитку України.// Громадянське суспільство й політика місцевого самоврядування (проблеми теорії й практики). – Львів. – 2003. – С. 378-383.
- Дубров Я. Реферат про доктрину розбудови Третього Українського Гетьманату за І. Каганцем: метаісторичний та психоінформаційний дискурс. // Національні інтереси. – Львів - Київ – Донецьк. – 2011. – С. 72-88.2-17
- ¹⁵ Дубров Я. О. Україна – 20: глобальні проблеми і реальність. // 20 років незалежності України: здобутки, втрати і стратегії майбутнього. – Київ. – 2011. С. 172-177.

- ¹⁶ Дубров Я. Українська національна ідея та націоналізоване громадянське суспільство (прийнято до друку)
- ¹⁷ Дубров Я. О. Україна – 20: глобальні проблеми і реальність. // 20 років незалежності України: здобутки, втрати і стратегії майбутнього. – Київ. – 2011. С. 172-177.
- ¹⁸ Романчук О. К. Перезаснування України: подолати ретросистемні загрози державності. – Львів. – 2013. – 584 с.
- ¹⁹ Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків (в трьох томах). – Львів. – 1990. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – Київ. – 1992. – 496 с.
- ²⁰ Україна – козацька держава. – Київ. – 2004. - 1216 с.

SUMMARY

Yakiv Dubrov, Volodymyr Hajuk

The collision at the intersection of two fault religious civilizations in Ukraine: 2013

The spiral interpretation civilization S. Huntington's doctrine and historic Kwasha's space is proposed. The Western and Orthodox civilization opposing or collision phenomenon on the breakable cross-roads (the independence Maidan) is studied. The prognosis of the next events is tried.

Keywords: civilization, religion, spiral, breakable cross-road, Euromaidan.